

*Rodoljub Čolaković
1900 — 1983.*

*Za revoluciju se živi
do poslednjeg daha*

O Rodoljubu Čolakoviću mogle bi se napisati mnoge knjige a da ni tada do kraja i potanko ne bude osvetljen njegov životni put i njegovo životno delo. Sve to iz razumljivih i jednostavnih razloga: bio je istaknuti pripadnik plejade revolucionara — stvaralaca naše savremene istorije i učesnik svih najznačajnijih događaja u stvaranju, razvoju i borbi Komunističke partije Jugoslavije, odnosno Saveza komunista Jugoslavije. Bio je, najpre, komunista u pravom smislu te reči; bio je predsednik prve vlade Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine i potpredsednik Saveznog izvršnog veća; bio je jedan od najistaknutijih publicista i književnika Jugoslavije, ali se, kao za retko koga, može kazati da je najviše bio — revolucionar po profesiji.

Svojevremeno i sam je ocenio svoj životni put rečima: »Moj životni put je bio nenormalan, mjereno aršinima običnog malograđanskog života. Veoma mlad strpan sam u tamnicu, dugo robijao, bio sam po tuđem svijetu...«

U ranoj mladosti svim svojim bićem posvetio se radničkom pokretu. Član Socijalističke partije Bosne i Hercegovine postaje 1918, a godinu dana kasnije i član novoformirane Socijalističke radničke partije Jugoslavije (komunista), odnosno Komunističke partije Jugoslavije.

Rodoljub Čolaković je ušao u istoriju naših naroda i narodnosti kada je svojim drugom iz mladosti Alijom Alijagićem i drugim mladim komunistima osnovao organizaciju »Crvena pravda«, kao pokušaj odgovora na teror nenarodnog režima (»Obznana«) i nakon organizovanja atentata na ministra unutrašnjih poslova Milorada Draškovića.

Kao što je poznato, Alija Alijagić je osuđen na smrt, a Rodoljub Čolaković na 12 godina robije. U tamničkim uslovima Lepoglave, Sremske Mitrovice i Maribora, Rodoljub Čolaković sa ostalim komunistima organizuje bekstva i štrajkove gladi; učestvuje u osnivanju »Crvenog univerziteta«, na kome se uči, prevodi, politički i idejno osposobljava; prevodi Lenjinovu »Državu i revoluciju«, a sa saborcem Mošom Pijade Marksov »Kapital« i »Bedu filozofije«.

U mariborskoj kaznionici Rodoljub Čolaković se prvi put sreće sa Josipom Brozom Titom i tu istovremeno postaju članovi mesnog, odnosno kaznionog komiteta.

Rodoljub Čolaković je svoj ulazak u revolucionarnu borbu naznačio na spektakularan način — organizovanjem atentata na ministra Draškovića.

Iako je naša partija odbacivala individualni teror kao metod revolucionarne borbe, taj atentat bio je izraz tadašnjih prilika i jedini način da se silom odgovori na nasilje diktatorskog režima. Čitav kasniji Čolakovićev životni i revolucionarni put, koji ga je vodio preko dugogodišnjeg tamnovanja i preko Španije (učesnik je španskog građanskog rata) i Sovjetskog Saveza (u Moskvi je obavljao najodgovornije zadatke u rukovodstvu KPJ i u Kominterni), da bi, kada je to bilo najpotrebnije, uz Josipa Broza Tita, pristupio organizovanju ustanka i NOR-a, pokazao je da je u njegovoj prirodi i kao čoveka i revolucionara duboko usađeno čovekoljublje i antinasilje.

Suštinsko obeležje revolucionarnog stvaralaštva Rodoljuba Čolakovića mogu uočiti samo pažljivi analitičari. On je, naime, tokom svog života bio gotovo neprekidno izložen tegobama i patnjama, ali te teškoće nisu mogle uticati na njega da promeni svoj revolucionarni stav, niti je pak bilo kakva situacija, ma koliko ona bila teška, mogla ugušiti u njemu humanost. Naprotiv, iako je bio svestan da je revolucija silovit i po prirodi svog razvoja (pa i opstanka) nagao proces, on je uočio da baš u njoj valja tragati za najtananim ljudskim nitima i porivima koji sudbinski povezuju ljude u suprotstavljanju silama mraka. Iz tih razloga se i nije uvek slagao s »ortodoksnim« revolucionarima, jer je duboko ljudski, a to će reći i literarno, shvatao i doživljavao stremljenja i humanizam naše revolucije onako kako ju je Josip Broz Tito koncipirao i vodio.

Stoga nije slučajno što se Rodoljub Čolaković posle oružanog dela revolucije posvetio literaturi, izgrađujući osoben žanr publicističkog i literarnog kazivanja o ljudima i događajima iz revolucije. Njegovi »Zapisi iz oslobodilačkog rata«, »Kazivanja o jednom pokoljenju« i druga dela, ostaju kao trajno svedočanstvo naše revolucije. Ta dela govore najbolje i o autoru, o njegovoj etici i humanizmu.

Skromnost, revolucionarna doslednost, razvijen osećaj za potrebe i probleme čoveka i osećanje mere za svaku stvar, one su vrline koje su krasile Rodoljuba Čolakovića i kao čoveka i kao revolucionara. Kada su ga jednom pitali novinari: »Šta bi danas ratnik trebalo da radi?« — odgovorio je: »Pa, eto, prvo i najosnovnije je to da ne priča o sebi i svojim ratnim zaslugama. Bolje je da priča o revoluciji. Jer, to je, ujedno, priča i o njemu i o nama svima. Za revoluciju se živi do posljednjeg daha, jer demobilisanih i penzionisanih boraca nema...«

Povodom 40-godišnjice ustanka i revolucije, zamolili smo Rodoljuba Čolakovića da za »Vojno delo« napiše članak. Tom poslu Čolaković je pristupio sa istom pažnjom i odgovornošću kao i svakom svom delu. O tome najbolje govori činjenica da je on taj svoj članak pisao u tri verzije: prva je bila neka vrsta hronike o ljudima i događajima iz 1941. godine, druga spoj ili kombinacija prve verzije sa iskustvima iz događaja što su se zbili u ustaničkoj 1941. godini, a treća, ujedno konačna i objavljena verzija, činila je sintetički pregled ne samo na prvu godinu revolucije, nego na ceo njen tok. Razume se, verzije je sam autor pravio, sam im je nalazio mane — i sam odabrao onu koju će ponuditi Redakciji.

Podsećajući se lika velikog revolucionara, još jednom objavljujemo članak pod naslovom »Riječ o našoj revoluciji«, koji je štampan u »Vojnom delu« br. 4/1981.